

"Ostali" u BiH bore se za svoja prava

Author: [Mirza Ajnadžić](#)
[Ajdin Kamber](#)

Političke institucije i poslodavci favoriziraju "tri glavne" etničke grupe, čime su manjine ostavljene postrani.

Pišu: Mirza Ajnadžić | Ajdin Kamber iz Sarajeva (TU br. 746, 19. jun 2012.)

Mirovni sporazum kojim je okončan rat u BiH stvorio je u ovoj zemlji veoma kompliciran, višeslojan politički sistem. Međutim, ustavni principi uspostavljeni s ciljem povezivanja Bošnjaka, Srba i Hrvata u zajedničke strukture doveli su do toga da su manjine uskraćene za prava koja bi im trebala pripasti.

U preambuli ustava pravi se razlika između dvije kategorije građana – Bošnjaci, Hrvati i Srbi nazvani su "konstitutivnim narodima", dok drugu kategoriju čine "ostali". Ostali uključuju Rome, Jevreje i druge manjine, te one koji odluče da se ne svrstaju ni u jednu etničku grupu.

Ovaj je ustav sastavni dio Dejtonskog mirovnog sporazuma kojim je okončan rat i može se mijenjati samo ukoliko to odobre oba doma Parlamentarne skupštine BiH.

Prema ustavu BiH, članstvo u državnim institucijama ograničeno je na "konstitutivne" narode. Prema Dejtonskom sporazumu, predsjedništvo je tročlano i čine ga Bošnjak, Srbin i Hrvat, a 15 mjesta u Domu naroda ravnopravno je podijeljeno na pripadnike tri glavne grupe, čime je onemogućen pristup ostalima.

Promatrači kažu da je ustav diskriminatoran i da institucionalizira podređen položaj "ostalih". Stoga ga, kažu, treba što prije izmijeniti.

2006. godine, dva istaknuta pripadnika "ostalih" pobunila su se protiv činjenice da nemaju pravo da se kandidiraju za Dom naroda ili državno predsjedništvo. Svoju tužbu protiv države Bosne i Hercegovine iznijeli su pred Evropski sud za ljudska prava u Strazburu.

Dervo Sejdić, Rom, i Jakob Finci, koji je Jevrej, dobili su tužbu 2009. godine. Sud je odlučio da je onemogućavanje pripadnicima ovih naroda da se kandidiraju diskriminacija.

Prema istoj sudskoj odluci, ustav BiH treba uskladiti sa Evropskom konvencijom o ljudskim pravima tako što će iz njega biti izbačene sve diskriminirajuće odredbe.

"Prema ovoj Konvenciji, svi smo jednaki i individualna prava su ispred kolektivnih", kaže Sejdić za IWPR. "Stoga mi je nelogično da BiH priznaje samo konstitutivne narode i njihova prava i obaveze. Navodi se da postoji kategorija 'ostali', ali se uopšte ne definira ko su oni i koja su njihova prava."

Iako ustav pravi ovu distinkciju, zakon BiH nema mehanizme kojima se utvrđuje nečija etnička pripadnost. To se donekle može zaključiti iz nečijeg imena, ali glavni način utvrđivanja je kada pojedinac u nekom dokumentu navede pripadnost određenoj etničkoj skupini.

Prema sudskoj odluci, dok je izjašnjavanje o pripadnosti Bošnjacima, Hrvatima ili Srbima pravni preduslov za izbor u predsjedništvo i Dom naroda, "etnička pripadnost ne može biti pravna kategorija, jer zavisi isključivo od samoizjašnjavanja nekog pojedinca". Stoga je podjela na konstitutivne narode i "ostale" izgrađena na nestabilnim temeljima, jer – kako se u sudskoj odluci navodi – "niti postoji pravna obaveza da se osoba izjasni o svojoj etničkoj pripadnosti, niti postoje objektivni parametri za utvrđivanje takve pripadnosti".

Uprkos ovome, državne institucije koriste samoizjašnjavanje kao način održavanja etničkih kvota i – namjerno ili ne – potiču isključivanje "ostalih".

IWPR je kontaktirao ured jednog od članova bh. predsjedništva i saznao da svi pojedinci koji se kandidiraju za predsjedništvo moraju ispuniti formular u kojem se traži da navedu svoju etničku pripadnost. Centralna izborna komisija u BiH potvrdila je da su kandidati za predsjedništvo i Dom naroda morali ispuniti formular koji im postavlja isto pitanje.

BiH neće moći pristupiti Evropskoj uniji ukoliko ne izmijeni svoj ustav i ne uskladi ga s presudom Evropskog suda.

Iako bh. vladajuće stranke održavaju pregovore s ciljem rješavanja ovog problema, još uvijek nije postignut značajan napredak. U biti, sve stranke su spremne pristati na izmjenu ustava, ali samo ukoliko to ne bude na štetu mjesta koja pripadaju njima na temelju etničke podjele.

Mladen Šain, profesor međunarodnog prava na Univerzitetu u Sarajevu, kaže da nije problem u ponovnom

pisanju ustava, nego u tome da bi se politička struktura prvenstveno predsjedništva morala izmijeniti.

“Odsustvo volje političara nije jedini problem”, kaže on.

“Šta bi se desilo da u Bosni i Hercegovini imamo jednog člana tročlanog predsjedništva iz kategorije ‘ostalih’, jednog iz reda Bošnjaka i jednog iz reda Srba? Opet bi jedan narod bio diskriminiran, u ovom slučaju Hrvati.”

Šain je zaključio da “cijeli sistem na kojem se temelji sadašnji ustav, sistem koji je uspostavljen tako da štiti interese tri konstitutivna naroda, treba odbaciti, jer će uvijek nekog diskriminirati. Ukoliko odlučimo da se riješimo ovog sistema, cijelo predsjedništvo i njegova uloga morat će takođe biti reformirani.”

Sudeći prema Šainu, odluka Evropskog suda za ljudska prava sadrži premalo uputa o tome kako bi se trebale provesti promjene koje predlaže.

“Sud je samo iznio šta treba uraditi, ali nije objasnio kako bi se njegova odluka trebala provesti”, kaže on.

Ustavni princip koji odvaja većinske grupe od ostalih ne odražava se samo na politički sistem. Etnička pripadnost igra veliku ulogu i kada, na primjer, aplicirate za posao.

IWPR je otkrio da formular za apliciranje na radno mjesto u Centralnoj banci BiH, koja je državna institucija, sadrži pitanje o etničkoj pripadnosti sa četiri uobičajene opcije – Bošnjak, Hrvat, Srbin i ‘ostali’. Banka pokušava održati ravnotežu među uposlenima koja odražava demografsku sliku BiH u vrijeme popisa stanovništva iz 1991, prije izbijanja rata. Nakon godina rasprava o tome kako treba prebrojati stanovništvo, naredni popis obaviti će se u aprilu 2013. godine.

Jasmin Brutus, fotograf iz Sarajeva, rekao je za IWPR da se prilikom zapošljavanja često gleda na etničku pripadnost.

“Jedan moj prijatelj prijavio se za posao za koji je bio kvalificiran i za koji je ispunjavao sve uslove. Ali ništa od toga nije bilo važno koliko njegova etnička pripadnost. Na razgovoru za posao otvoreno su ga pitali o etničkoj pripadnosti, što je nečuveno”, kaže Brutus.

Brutusa lično pogađaju ova pitanja, jer, iako bošnjačkog porijekla, on se ne osjeća pripadnikom niti jedne etničke grupe, te se na pitanje o etničkoj pripadnosti sam svrstava u sveobuhvatnu kategoriju “ostalih”.

“Jednostavno se izjašnjavam kao građanin ove zemlje. Zanima me samo njen napredak”, kaže on. “Stoga, izjašnjavam se kao pripadnik ‘ostalih’.”

On nije jedini. Osvit Seferović je predsjednik organizacije Građanski front ostalih iz Mostara.

“Mi smo građanski front onih koji se ne osjećaju pripadnicima niti jednog od tri konstitutivna naroda, iako njihova imena i prezimena možda ukazuju na to da im pripadaju”, kaže on.

Bosanci i Hercegovci koji su samoinicijativno odlučili da se izjašnjavaju kao “ostali” žele da ustav i sistem priznaju bh. državljanstvo kao jedini oblik formalnog nacionalnog identiteta.

Seferović kaže da je podjela bosanskog naroda na etničke grupe upravo ono što je zemlju prije 20 godina i odvelo u rat.

„Ova podjela se danas koristi u svrhu pridobijanja glasova”, kaže on. “Mislim da je građanska opcija nepomirljiva s nacionalnom, kojom se diskriminiraju svi koji su drugačiji.”

Damir Bašić, novinar i student Fakulteta za arhitekturu u Sarajevu, odlučio je da se izjašnjava kao pripadnik “ostalih”.

“Ukoliko vidim da ne mogu da nađem posao, ili da su mi oduzeta moja građanska prava samo zato što se nisam izjasnio kao Bošnjak, Srbin ili Hrvat, otići ću iz zemlje”, kaže on.

Topic: Political reform

Source URL: <https://iwpr.net/sr/global-voices/ostali-u-bih-bore-se-za-svoja-prava>